

סוגיות עכשוויות באמנות המערכה

גֵּן הַקֵּטָבִים

יובל למלחמת יום הכיפורים

עורכים: איתי חימיניס וגל פרל

מרכז דדו
לחשיבה צבאית
בין תחומית

מאמרי הגיליון עלו
לאתר מרכז דדו
לפני אוקטובר 2023
וזמינים לקריאה ברשת

הקדמת העורכים

מלחמת יום הכיפורים ממשיכה להטיל צל כבד על החשיבה הצבאית הישראלית גם בחלוף חמישים שנה. היא הייתה המחשה נוספת לקשר בין ניצחון במלחמה לבין הכרעה באמצעות תמרון קרקעי המעביר את הלחימה לשטח האויב. הפער המתמשך בין אידיאל ההכרעה הקרקעית לבין היעדרותה מהמערכות הצבאיות בעשורים האחרונים הוא הסיבה לתחושות שונות של תסכול, אכזבה או חמיצות, המאפיינים את לובשי המדים גם כאשר אותן מערכות מסתיימות כשידה של ישראל על העליונה. הפער הזה והתחושות הללו מגיעים לשיאם בעת הנוכחית, עם הפיכתה של איראן לאויבת המרכזית של מדינת ישראל, והם מחייבים את צה"ל לחשוב מחדש על מרכיבי העוצמה הצבאית שלו ועל תפקידם במלחמה אפשרית בין המדינות.

המלחמה ממשיכה להעיב גם על יכולתנו לגבש תפיסה עדכנית באשר למהותו של המפקד הצה"לי הבכיר. אידיאל המצביאות ההרואית בא לידי ביטוי במלחמה מתפקוד הפיקוד העליון ועד לתפקוד של מפקדי השדה של צה"ל בסדיר ובמילואים, מהסמל ועד למפקד האוגדה. אלה היו מי שהצליחו להוביל את צה"ל מההפתעה להכרעה באמצעות עצמאות, תעוזה, תחבולה, וכשהם מפקדים מלפנים.¹

עם זאת, מאז ועד היום בשל מגוון סיבות חברתיות, טכנולוגיות או צבאיות, אידיאל המצביאות ההרואית, שגילמו אלעזר ושרון, התחלף באתגרי הניהול המטכ"לי של שילוב אש-מודיעין, שבליבת דרך המלחמה הישראלית בעשורים האחרונים. האם נצליח להשתחרר מאחזתו של אתוס המצביאות שהתעצב ב-1973, ולגבש אידיאל מצביאותי חדש ורלוונטי יותר עבור המפקד הבכיר, העוסק בסמטאות ג'נין, שג'עייה ובינת' ג'בייל אך גם במצרי טיראן? האם קיימות תובנות נוספות שניתן להפיק מהזיקה בין מלחמת יום הכיפורים לימינו? ומנגד, האם נצליח לעשות כן תוך שאנו משמרים את אותה מודעות צבאית-מדינית, את התרבות המבצעית ואת רוח הלחימה, שהפגינו מפקדי השדה של צה"ל אז? המלחמה ההיא המחישה יותר מכול כיצד מלחמה יכולה לפרוץ בהפתעה, כיצד המערכות המתוכננות מראש יכולות לקרוס ועד כמה נדרשת המצביאות כדי להפוך תבוסה אפשרית לניצחון.

¹ בין מפקדים אלו, בכל הרמות, היו סמלים כמו שלמה ערמון, מפקדי מחלקות כמו יואב יקיר ודוד איילנד, מ"פים כמו יגאל פסו, מאיר זמיר ודורון אלמוג, מג"דים דוגמת אביגדור קהלני, ארווין לביא גיורא לב, יאיר נפשי וחזי שלה, מח"טים כמו אביגדור בן-גל (ינוש), דני מט, חיים נדל ואמיר דרווי ועד מפקדי אוגדות ובראשם אריאל שרון (אריק), שפיקד על אוגדה 143 בקרבות צליחת התעלה.

ברוח שאלות אלה ואחרות, גיליון זה של כתב העת **בין הקטבים** עוסק בלמידה ממלחמת יום הכיפורים, שתשרת את צרכיו הנוכחיים והעתידיים של צה"ל. כתמיד ניסינו להכיל בין דפי הגיליון זוויות חשיבה שונות ומגוונות אודות ממדי המלחמה השונים – אוויר, יבשה, קבלת החלטות, מילואים, אימונים, בניין כוח, מודיעין, אסטרטגיה ופ"ש וגם באתגר שבהשגת הכרעה במלחמה רב-זירתית. הלמידה מהמלחמה נעשית כמובן ברוח הגישה המערכתית-ביקורתית, המלווה את כתב העת מאז ומתמיד, אולם בדרך הייחודית לגיליון זה, היא שמה בקדמת הבמה את השימוש בכלי "היסטוריה יישומית".

למרות הייחודיות של מלחמת יום הכיפורים, אנחנו מבקשים לראות בה מקרה מבחן, שכאמור אפשר וצריך ללמוד ממנו. במפתיע, לצד מחקר היסטורי פורה המתקיים מאז הסתיימה המלחמה, נכתב מעט מדי על המלחמה לצרכים עכשוויים. גיליון זה נועד בשביל להתקדם צעד אחד נוסף בדרך למלא פער זה, בתקווה שקוראיו ימצאו בו לקחים מעניינים, לצד השראה להמשך המחקר והכתיבה בנושא.

סא"ל ד"ר איתי חימיניס
סרן (מיל') גל פרל

ספטמבר 2023
 אלול התשפ"ג